

LIITE 1.

TURVALLISUUSSUUNNITELMA

Tapahtuma/Retki: _____

Paikka: _____

Kesto: _____

Osallistujat: _____ aikuisia _____ lapsia

Huomioita: _____

Turvallisuudesta vastaava(t):

Kuvaus paikasta:

Koordinaatit: N _____ E _____

Tärkeimmät riskit ja niihin varautuminen:

1. _____

2. _____

3. _____

Ennaltaehkäisevät toimenpiteet:

- Mukaan tuleville aikuisille kerrotaan turvallisuussuunnitelmasta
- Paikka on turvallinen.
- Osallistujien erityispiirteet, allergiat ja muut rajoitteet, joilla on merkitystä päiväkodin ulkopuolella retkeilyn kannalta, ovat tiedossa
- Kaikilla osallistujilla on säänmukaiset vaatteet ja varusteet.
- Ensiaputarvikkeet ovat mukana.
- Matkapuhelin on mukana.
- Huoltajien puhelinnumerot sekä muut tarvittavat yhteystiedot ovat mukana.
- Mukana on tarvittaessa juomavettä. • Jos päiväkodin ulkopuolella ruokaillaan, mukana on eväät tai ruoka. Ne kuljetetaan elintarvikehygienian mukaisesti tai ruokailu toteutetaan jollakin muulla sovitulla tavalla.
- Aikuiset vastaavat lapsista ja heidän turvallisuudestaan koko retken ajan, myös matkoilla ja tauoilla

Tapaturman/riskin kuvaus	Varautuminen	Toiminta tapaturmien sattua	ensiapulaukun sisältö
Ampiaisen pisto	Tarkkaillaan ympäristöä. Laitetaan päälle pitkähihaiset ja -lahkeiset vaatteet. Osallistujien mahdolliset allergiat ovat tiedossa ja mahdolliseen allergiseen reaktioon on varauduttu	Anna tarvittaessa antihistamiinia ja kortisonitabletteja. Laita pistokohtaan kylmää ja pidä pistokohta liikkumatta . Poista iholta piikki esim. pinsetillä. Tarvittaessa ohjaa potilas nopeasti hoitoon.	- kyypakkaus - pinsetit - kylmäpakkaus - vesipullo
Auringonpistos/ lämpöhalvaus	Pää ja niska suojataan auringolta päähineellä. Kuumalla ilmalla laitetaan päälle keveitä, väljiä vaatteita. Runsas nesteen nauttiminen on välttämätöntä. Raskasta fyysistä rasitusta tulee välttää.	Oireina voi esiintyä päänsärkyä, ärtymystä, pahoinvointia, huimausta. Asetetaan potilas lepäämään varjoon ja annetaan juotavaa, viilennetään päätä ja niskaa. Sekava potilas on vietävä lääkärin hoitoon.	- vesipullo - kostutettu liina
Eksyminen/ ryhmästä pois lähteminen	Lapsiryhmän tuntemus on tärkeää. Ryhmän toiminta-alue on sovittu ja kaikkien tiedossa, samoin kokoontumispaikka ja aika. Suunnistustaitoja harjoitellaan. Kauemmaksi tai tuntemattomaan maastoon lähdeessä mukana on useampi aikuinen	Järjestetään tarvittava etsintä. Järjestetään päivystys kokoontumispaikalla. Huolehditään muusta ryhmästä.	- puhelin ja yhteystiedot - pilli
Elvytys	Vaaran paikkojen tunnistaminen esim. vesistöt ja häämyrkytyksen riski.	Lapsen elvytysohje on mukana erillisellä paperilla.	- elvytysohje - elvytyssoja
Haavat	Pyritään valitsemaan turvallinen reitti, poistetaan maastosta vaaralliset esineet (esim. lasinsirpaleet). Noudatetaan varovaisuutta teräseen käsittelyssä ja roskia kerätessä. Harjoitellaan oikeaa veistoasentoa, liikerataa ja terän asentoa	Tyrehdytä verenvuoto. Toimenpiteinä painaminen, kohoasento, suuren haavan ollessa kyseessä paineside. Puhdista haava. Sulje viiltohaavan reunat vastakkain haavateipillä. Peitä haava laastarilla tai haavasidoksella. Tarvittaessa ohjaa hoitoon.	- haavanpuhdistusaine - puhdistuslaput - laastarit - haavateippi - haavasidos - siderulla
Hammastapaturmat	Varoitetaan liukkaista kivistä ja juurista polulla	Aseta irronnut hammas paikoilleen hammaskuoppaan tai kosteaan kankaaseen ja hakeudu hammaslääkäriin	- vesipullo
Hypotermia	Tarkistetaan oppilaiden riittävä vaatus, etenkin pipo, hanskat ja jalkineet. Tarkkaillaan ja opetetaan oppilaat tarkkailemaan kylmetymistä. Hakeudutaan tuulensuojaan .Lisätään liikettä tai paikalla ollessa varavaatteita, laitetaan huppu päähän.	Vie lievästi alilämpöinen suojaan kylmältä, vaihda kuivaa ja lämmintä vaatetta päälle. Anna lämmintä juomaa, jos potilas kykenee juomaan. Estä kylmettyneen lämmönhukka kietomalla lämpöpeitteeseen ja eristämällä alustasta. Avusta sekava potilas suojaan. Vakavassa hypotermiassa toimi nopeasti.	- lämmin juoma - lämpöpeite

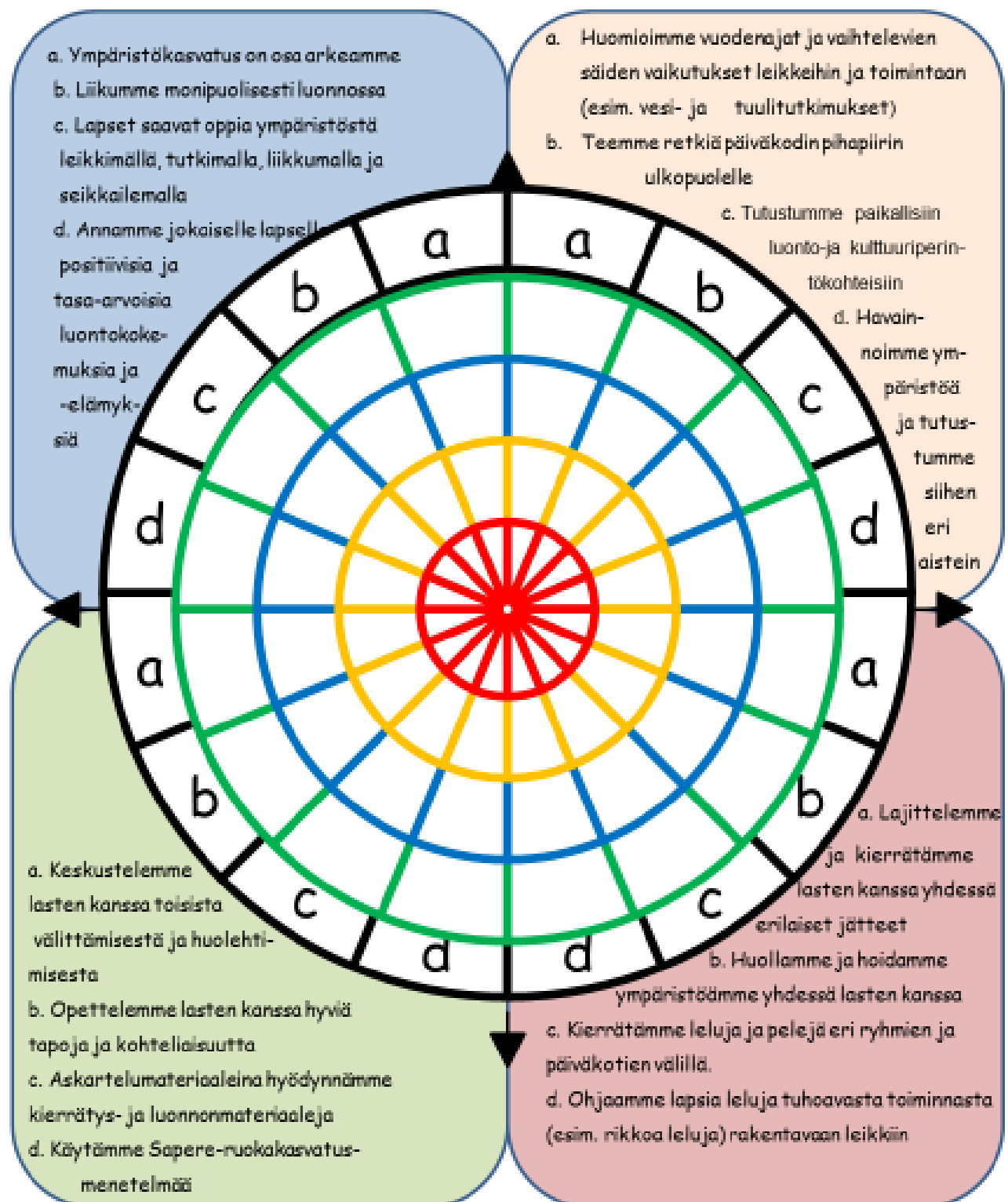
		Lämmitä kylmettyä esim. omalla ruumiinlämmölläsi. Liikuta varovasti ja toimita pian sairaalahoitoon.	
Kyynpurema	Tarkkaillaan ympäristöä etenkin keväisin, erityisesti kallioilla ja kivikkoisissa paikoissa. Käytetään jaloissa kumisaappaita.	Purema-aluetta ei tule kosketella. Raaja lastoitetaan ja laitetaan puristusside, raaja pidetään kohoasennossa liikkumatta. Uhri tulee kantaa pois puremapaikalta. Käytetään kyypakkausta ohjeen mukaan. Tulehduskipulääkkeitä ei tule antaa.	- kyypakkaus - joustoside
Murtuma	Valitaan turvallinen reitti. Varoitetaan oppilaita liukkaasta tai vaikeakulkuisesta maastosta. Liikutaan rauhallisesti. Noudatetaan sääntöjä kiipeilyssä ja harjoitellaan kiipeilyä omien taitojen mukaan.	Murtunut kohta tuetaan tai lastoitetaan tarvittaessa. Hakeudutaan hoitoon. Tarkkaillaan mahdollisia sokin oireita.	- joustoside - lämpöpeite
Myrkytys	Opetellaan tunnistamaan kasveja ja sieniä. Kiellä oppilaita laittamasta mitään suuhun ilman aikuisen lupaa	Selvitä mitä kasvia, marjaa tai sientä on syöty. Ota yhteys Myrkytystietokeskukseen (puh. (09) 471 977). Anna lääkehiiltä. Älä yritä oksettaa.	-lääkehiili
Nilkan nyrjähdys	kts. murtuma	Muista kolme koota: kylmä, koho ja kompressio. Kohotetaan raajaa, puristetaan tai painetaan vammakohtaa, jäähdytetään kylmällä vähintään 20 minuutin ajan. Hakeudutaan tarvittaessa hoitoon.	- kylmäpakkaus / lunta pussissa - joustoside - lämpöpeite
Paleltuma	ks. hypotermia. Opetellaan lämmittämään sormia kaulassa tai takin alla kainalossa	Paleltuma-alueella voi tuntua pistelyä, tunnottomuutta sekä värin muutoksia. Lämmitä paleltunutta ihoaluetta esim. omalla kädellä tai lämpimällä vedellä, suojaa kuivilla vaatteilla. Älä hiero paleltunutta ihoaluetta. Hakeuduttava hoitoon, jos paleltumaoireet eivät lämmityksen jälkeenkään poistu tunnissa, tai jos iholle nousee rakkuloita.	-lisävaatteet
Palovamma	Opasta varovaisuuteen tulen kanssa	Jäähdytä haalealla vedellä väh. 15 min. Puhdas sidetaitos päälle. Tarvittaessa viedään jatkohoitoon	-kylmä vesi

Punkin purema	Laitetaan päälle pitkähihaiset ja -lahkeiset vaatteet ja tehdään punkkitarkistus.	Poistetaan punkki pinseteillä varovasti vetäen. Merkitään puremakohta ihoon ja pyydetään kotiväkeä tarkkailemaan kohtaa. Tarvittaessa hakeudutaan hoitoon.	- pinsetit - kamera (valokuva puremasta)
Päähän kohdistunut isku	kts. murtuma	Mahdollista kuhmukohtaa painetaan ja jäähdytetään kylmällä. Lievän aivotärähdyksen oireisiin voi kuulua päänsärkyä, pahoinvointia, huimausta, muistin epävarmuutta ja väsymystä. Tarkkailtava mahdollisia tajunnantason muutoksia: Hakeuduttava nopeasti hoitoon, jos potilaalla on - vaikeuksia pysyä tajuissaan - vaikeuksia ymmärtää puhetta - jonkin aistin menetys - yleinen heikkous - voinnissa jotakin poikkeavaa	- kylmäpakkaus - villainen kangas tai vaate
Silmävamma	Vältetään juoksuleikkejä vaarallisessa maastossa. Kehotetaan varomaan puiden oksia ja risuja metsässä kulkiessa.	Näkyvän rikan voi poistaa varovasti esim. puhtain sormin tai huuhtelemalla silmää juoksevan veden alla. Silmää ei saa hangata tai hieroa. Jos vieraan esineen tunne ei poistu, tai jos silmässä on näkyvä haava tai ruhje, on hakeuduttava hoitoon	- vesipullo
Sokkitila		Sokin oireita ovat: iho on kalpea ja kylmänhikinen, pulssi on heikko ja nopea, huimaa, olo on levoton tai sekava. Sokin ensiapu: - laita makuuasentoon - tarkkaile hengitystä- laita jalat kohoasentoon - kylmältä suojaaminen: eristä alustasta ja kiedo lämpöpeitteeseen- rauhoittele keskustelemalla - älä anna juotavaa - vie viivytyksettä hoitoon.	-lämpöpeite

Toiminta onnettomuuden sattuessa:

- Selvitä mitä on tapahtunut.
 - Suhtaudu vakavasti.
 - Pysy rauhallisena.
- Tilanteen mukainen ensiapu tai hälytys 112.
- Estä lisäonnettomuudet. Rauhoita paikallaolijoita.
- Potilasta ei saa jättää yksin. Muusta ryhmästä täytyy huolehtia.
- Ilmoita tapahtuneesta huoltajille ja päiväkodin johtajalle

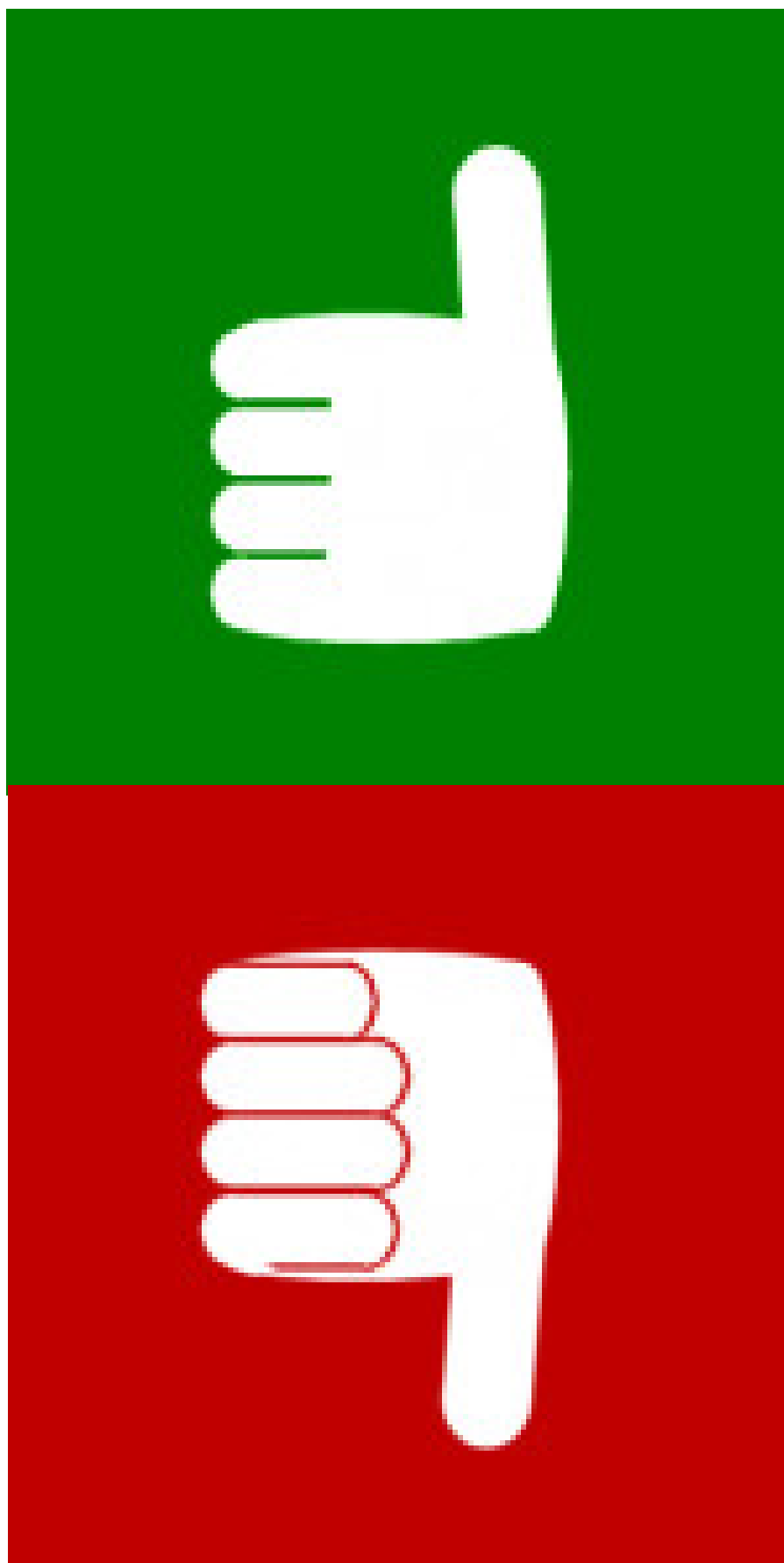
YMPÄRISTÖKASVATUKSEN ARVIOINTI

Kuinka usein väittämä toteutuu?

Arviointiasteikko: päivittäin, viikoittain, kuukausittain, harvemmin

LIITE 2. b

JOKAMIEHEN OIKEUDET

SAA

- ✦ liikkua jalan, hiihtäen ja pyöräillen luonnossa, kuten metsissä, luonnon niityillä ja vesistöissä
- ✦ oleskella ja yöpyä tilapäisesti alueilla, joilla liikkuminen on sallittua
 - ✦ poimia luonnonmarjoja, sieniä ja rauhoittamattomia kasveja
 - ✦ veneillä, uida ja kulkea jäällä
 - ✦ onkia ja pilkkiä suurimmassa osassa vesistöjä

EI SAA

- ✦ kulkea pihoidilla, istutuksilla tai viljelyksessä olevilla pelloilla
- ✦ kaataa tai vahingoittaa kasvavia puita eli oksia ei saa taittaa
 - ✦ ottaa kuivunutta tai kaatunutta puuta
 - ✦ ottaa sammalta tai jäkälää
 - ✦ tehdä avotulta toisen maalle
- ✦ häiritä kotirauhaa esimerkiksi leiriytyväällä liian lähellä asumuksia tai meluamalla
 - ✦ roskata ympäristöä
 - ✦ ajaa moottoriajoneuvolla maastossa
 - ✦ häiritä tai vahingoittaa lintujen pesiä ja poikasia
 - ✦ häiritä eläimiä
 - ✦ kalastaa ja metsästää ilman asianomaisia lupia
 - ✦ pitää koiraa vapaana taajama-alueella, kuntopolulla tai toisen alueella tai ylipäätään vapaana 1.3. - 19.8. välisenä aikana

KEVÄT JA SYKSY

Pue 2-3 kerrosta vaatteita.

Alin kerros:

- lyhyet alushousut
- sukat
- t-paita lämpimänä päivänä
- kerrastopaita tai poolopaita viileällä ilmalla
- kerrastohousut tai legginsit viileällä ilmalla

Välikerros:

- paksuhko pitkähihainen paita
- villasukat tai muut lämpösukat

Ulkovaatteet:

- tuultapitävä takki, sateella sadetakki
- tuultapitävät housut, sateella sadehousut
- lenkkarit tai retkikengät, sateella saappaat
- lippis lämpimällä säällä ja ohut pipo viileällä säällä
- hansikkaat
- kaulahuivi

SUOJASÄÄ:

Suojasäällä, eli lämpötilan ollessa nollassa tai vähän plussan puolella puetaan sama vaatetus kuin pakkasäälläkin, tarvittaessa myös sadehousut ja saderukkaset, mutta jalkaan laitetaan lämminvuoriset kumisaappaat, joihin mahtuu villasukka

TALVI

Pue 3-5 kerrosta vaatteita.

Alin kerros:

- lyhyet alushousut
- kerrastopaita tai poolopaita
- kerrastohousut tai legginsit
- sukat

Välikerros:

- paksu kerrastopaita, jos kova pakkanen
- paksuhko pitkähihainen paita
- paksut kerrasto- tai collegehousut
- villasukat tai lämpösukat

Ulkovaatteet:

- toppatakki - mitä kylmempi ilma, sitä lämpimämpi takki
- ulkohousut - mitä kylmempi ilma, sitä lämpimämpi vuori housuissa
- talvikengät
- paksu, korvia ja poskia suojaava talvihattu tai kypärämyssy ja pipo
- topatut hansikkaat tai sormikkaat + lapaset
- lämmin kaulahuivi

LIITE 5.

YMPÄRISTÖKASVATUKSEN VUOSIKELLO

ELOKUU	SYYSKUU	LOKAKUU
<ul style="list-style-type: none"> • Ryhmyytyminen • Kasvit • Selkärangattomien eläinten eli ötököiden tutkiminen • Vesitutkimuksia 	<ul style="list-style-type: none"> • Marjat ja sienet • Jokamiehenoikeudet • Luontokuvaus • Suunnistus • Liikennekasvatus, pyöräily 	<ul style="list-style-type: none"> • Syksyn värit ja muodot • Luontotaide • Luonnon valmistautuminen talveen • Eläinten oikeudet • Energian säästäminen
huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä
<ul style="list-style-type: none"> • Suomen luonnon päivä, elokuun viimeinen lauantai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uhanalaisten eläinlajien päivä 7.9. • Liikenneturvallisuusviikko vko 37 • Liikkujan viikko 16.-22.9 • Syyspäiväntasaus 22. tai 23.9. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eläinten viikko ja Kansainvälinen eläintenpäivä 4.10. • YK:n päivä 24.10. • Energiansäästöviikko vko 41
MARRASKUU	JOULUKUU	TAMMIKUU
<ul style="list-style-type: none"> • Luonnon valmistautuminen talveen • Tutkimuksia, esimerkiksi ilma, valo, lämpö • Kierrätys, jätteen vähentäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Pimeäretket • Lintujen talviruokinta • Maaperätutkimuksia, jos maa on sula • Jouluaskartelua luonnonmateriaaleista • Aineettomat joululahjat • Jouluaiheiset metsäretket 	<ul style="list-style-type: none"> • Pimeäretket • Talvehtivien lintujen tutkiminen • Talvinen luonto: eläinten talvehtiminen ja lumijäljet, lumitutkimukset, veden eri olomuodot • Hiihto, luistelu ja lumikenkäily
huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä
<ul style="list-style-type: none"> • Isänpäivä, marraskuun toinen sunnuntai • Pohjoismainen ilmastopäivä 11.11. • Euroopan jätteen vähentämisen viikko • Älä osta mitään -päivä • Suvaitsevaisuuden päivä 16.11. • Lasten oikeuksien viikko ja päivä 20.11. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kansainvälinen maaperäpäivä 5.12 • Itsenäisyyspäivä 6.12 • Talvipäivänseisaus 21.- 22.12 • Joulukuun 24.12 	<ul style="list-style-type: none"> • BirdLife Suomen Pihabongaus tammikuun viimeisenä viikonloppuna, varhaiskasvatuksessa edeltävä viikko
HELMIKUU	MAALISKUU	HUHTIKUU
<ul style="list-style-type: none"> • Lumi- ja jäätäide • Talvinen luonto: eläinten talvehtiminen ja lumijäljet, lumitutkimukset • Veden eri olomuodot • Hiihto, luistelu ja lumikenkäily 	<ul style="list-style-type: none"> • Erilaisia tutkimuksia, esimerkiksi ilma, valo, lämpö • Aistitehtäviä • Kevätseuranta 	<ul style="list-style-type: none"> • Kevätseuranta: lintujen kevätmuutto • Kasvien kasvu ja kasvattaminen • Selkärangattomien eläinten eli ötököiden tutkiminen • Kulutuksen vähentäminen
huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä
<ul style="list-style-type: none"> • Vihreän lipun päivä 2.2., muistetaan toinen toista • Maailman kosteikkopäivä 2.2. • Ystävänäpäivä 14.2. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maailman luontopäivä 3.3. • Tasa-arvon päivä (Minna Canthin päivä) 19.3. • Kevätpäiväntasaus 20.3. • Maailman metsäpäivä 21.3. • Maailman vesipäivä 22.3. • Earth Hour maaliskuun viimeisenä lauantaina, varhaiskasvatuksessa edeltävä viikko 	<ul style="list-style-type: none"> • YK:n äiti maan päivä 22.4
TOUKOKUU	KESÄKUU	HEINÄKUU
<ul style="list-style-type: none"> • Kevätseuranta ja kevätretki • Lajintuntemus • Lintujen kiikarointi • Kasvien kerääminen • Selkärangattomien eläinten eli ötököiden tutkiminen • Vesitutkimuksia • Lähiympäristön siivoustalkoot • Pyöräily 	<ul style="list-style-type: none"> • Kasvien tunnistaminen, kuvaaminen tai kerääminen • Meret • Luonnonsuojelu • Kalastus 	<ul style="list-style-type: none"> • Uinti • Pihaleikit
huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä	huomioitavia päiviä
<ul style="list-style-type: none"> • BirdLife Suomen Lasten Lintuviikko • Pyöräilyviikko • Ulkoluokkapäivä (kansainvälinen Outdoor Classroom Day) • Kansainvälinen luonnon monimuotoisuuden päivä 22.5. • Kestävä kehityksen päivä 27.5. 	<ul style="list-style-type: none"> • Maailman ympäristöpäivä 5.6. • Maailman merien päivä 8.6. • Kesäpäivänseisaus vaihtelee 20.6-22.6 • Maailman luonnonsuojelupäivä 27.6. 	